

JAMES KELSEY McCONICA: *English Humanists and Reformation Politics under Henry VIII and Edward VI*. Oxford, At the Clarendon Press, 1965. xii + 340 s. 45 sh.

Det er ikke ualmindeligt, at studier i engelsk humanisme standser ved året for John Colets død, 1519; enkelte undersøgelser går dog frem til 1535, idet de betragter Thomas Mores henrettelse som afslutningen på humanismens indflydelse i England. Sædvanligvis ses 1520'ernes og 30'ernes engelske åndsliv i lyset af de reformatoriske stridigheder og Henrik VIIIs magtpolitik.

McConica opgiver denne synsvinkel og søger i stedet at undersøge hele perioden fra Henrik VII til Elizabeths tronbestigelse på baggrund af tidens fremtrædende humanistiske og reformkatolske åndsstrømning. Det er især Erasmus af Rotterdams indflydelse på engelsk åndsliv, der er undersøgelsens genstand; et utal af humanistiske forfattere citeres og omtales i en grundig redegørelse for den nordeuropæiske humanismes indflydelse på engelsk tænkning. Det er først og fremmest Erasmus' håndbog i kristent levned, »Enchiridion militis Christiani« (1503/09/15), som påvirker engelsk humanisme, og McConica fremhæver, hvorledes Erasmus' program (»a reformed Christianity centred on lay piety« (s. 19)) efterleves af bl. a. tidens mest fremtrædende læge humanist, Thomas More.

McConica finder, at der trods indbyrdes stridigheder og voldsomme politiske indgreb går en ubrudt humanistisk linie gennem hele første halvdel af det 16' århundrede »as the link between the fellow-work of the Oxford reformers and the peculiar climate of the Elizabethan settlement« (s. 12).

Omkring 1500 afløses immigrerede italienske humanister af engelske læge lærde, som i en vis udstrækning vinder indpas ved hoffet; døningerne fra den kontinentale reformation fører naturligvis til en voldsom debat om mål og midler inden for humanisternes rækker, men efter Mores udnævnelse til kansler i 1529 vinder den moderate humanistisk-reformkatolske linie politisk indflydelse, og i fællesskab søger man at gennemføre et reformprogram i overensstemmelse med Erasmus' »media via«-tanker. McConica afviser den traditionelle opfattelse, at Mores henrettelse standsede reformpolitikken; Henrik VIIIs kirkeordning er naturligvis tildels et politisk bestemt kompromis, men den er samtidig et resultat af den indflydelse, de erasmianske påvirkede humanister havde opnået. Mores troskab mod Rom deltes ikke af de fleste andre humanister, der betragtede en fornuftig kirkereform som væsentligere end spørgsmålet om, hvem der skulle være kirkens overhoved.

Selv efter at Cromwell, der havde stået i spidsen for kirkereformens praktiske udformning, er fjernet i 1540, fortsætter den erasmianske indflydelse, bl. a. protegeret af Henrik VIIIs sidste dronning, Catherine Parr. Med Edward VI's kirkeordning fuldbyrdes den erasmianske politik, selv om en række konservative reformkatolikker er utilfreds med den voksende protestantiske indflydelse. Elizabeths anglikanske »midterløsning« afslutter perioden, og McConica påviser, at den erasmianske tradition stadig lever videre, indtil de mere markante religiøse stridigheder bliver dominerende i slutningen af det 16' århundrede.

McConicas velunderbyggede beskrivelse af engelsk humanisme vil uden tvivl få betydning for dannelsen af et mere nuanceret billede af de idépolitiske strømninger, der spillede så stor en rolle i den omformningsproces, som karakteriserer England i det 16' århundrede.

BENITO SCOCOZZA